

կը պայքարի Գիլգամէշին հետ, ու մերթ իբր անոր նեցուկը՝ պահպանելով պահարը չի կերէ ներու, երինջ ներու, առիւծ ներու յարձակումներէն:

Աքքատական քանդակարուեստի այս թողօնը իր դրական հաստատումը կը գտնէ Գիլգամէշի Գիւցազներգութեան նկարագրերու վերլուծումներուն մէջ, որոնք են. — Գիլգամէշը իր գերմարդկային պատկերացումով, էնկիդուի կրկնակ բնութիւնը՝ անասնականը իբրև վերլուծում իր արձակադաշտային կեանքէն, իսկ մարդկայինը իբրև խորհրդանշ քաղաքակրթութեան իր ներմուծման, Գիլգամէշի և էնկիդուի մարտը ցուելնու գէմ, էնկիդուի պայքարը նախորդին գէմ, ու մերթ անոր կողքին, էնկիդուի կնոջանման խոպոպիքները: Այս պատկերացումներու առընթեր, որոնք զուգընթաց կ'ընթանան Գիլգամէշի Գիւցազներգութեան հետ, գոյութիւն ունին նաև ներկայացումներ, որոնք յիշատակութիւն չեն գտներ Գիւցազներգութեան էջերուն մէջ, օրինակ, Գիլգամէշ կը ներկայացուի էա աստուծոյ մօտ՝ որ կը բռնէ պնակ մը իր կուրծքին գէմ, որմէ ջուր կը ժայթքէ. ահայտեսարանը մղած է R. Heidenreich,

Beiträge zur geschichte der vorderasiatischen steinschneidekunst, Heidelberg, 1925, էջ 1-26, նոյնացնելու առհասարակ իբր Գիլգամէշ առնուած անձը Թամուզի հետ, թէ էայի միւս զաւակներուն հետ, խառնուած ըլլայ ձոն. ու կը շարունակէ իր ժխտական փաստարկութիւնը ստարկելով թէ Գիլգամէշի պատկերացումը չընկերացուի երբեք իր անունը կրող արձանագրութեամբ մը: Արդ, ինչպէս որ իրաւամբ դիտել կուտայ Borowski, այժմու Գիլգամէշի Գիւցազներգութիւնը, որ հասած է մեզի ասուրական խմբագրութեամբ, կարևոր փոփոխակներ կը ներկայացնէ երրորդ հազարամեակի սումերական բեկորներուն հետ. սկզբնական խմբագրութիւնը պարունակած պէտք է ըլլայ տարրեր, որոնք մեզի անձանօթ կը մնան: Եթէ նոյնիսկ այժմու խմբագրութիւնը կը ցոլացնէ սկզբնական առասպելը, կարելի է հաստատել որ նախա-արքայացեղական պատկերացումները չեն ելլեր երբեք Գիւցազներգութեան շրջանակէն. քաքատական շրջանին է որ, Գիւցազներգութեան հետ ազերս չունեցող տեսարաններ կը պարզուին:

ԻՐԱՍՏԱՄԻՐԱԿԱՆ

Խ Ն Դ Ա Լ Ը

Խնդալու հոգեբանական խնդիրը հետևեալն է. շատ այլազան պարագաներու մէջ կը խնդանք. երբ կը թուենք խնդալու առիթները ըստ բախտի, նոյնիսկ ամենէն հասարակները — այլընդալ (quiproquo), միամտութիւն, հտպիտի ցատքաուք, և ին. — , կը հիանանք ատոնց արտակարգ այլազանութեան վրայ: Խնդիրը գիտնալն է բոլոր այս պարագաներուն հասարակաց տարրը, ձևը, ինչպէս կ'ըսէր Բակոն, կամ եթէ կ'ուզուի, խնդալու պատճառը: — Իմաստասէրները, գիտունները, հետաքրքիրները շատ փնտռած են այս պատճառը. Արիստոտէլ, Քանտ, Հեկել, Տարուին, Սքենսըր, ի միջի այլոց, առաջարկած են իրենց լուծումները: — Քննենք գլխաւորները. ապա մեր կողմէն ալ փնտռենք կիթ տեղի կայ:

Նախ և առջ օգտակար է նշանակել ամենէն պարզ և ամենէն հասարակ կարծիքը — սակայն ոչ նուազ խորունկ — ըստ որում ուրախութիւնը պատճառն է խնդա-

Պատկերացումներու կողքին, իր անուան արձանագրութեան պակասը կը բացատրուի իր հոչակաւոր գէմք մը ըլլալու չըստուելու հանգամանքովը ու տակաւին Conteneau հնադէտին համաձայն, Գիլգամէշ-Թամուզ նոյնացման վարկածին ձախողութիւններէն մին, Գիլգամէշի երբեք եղջիւրաւոր խոյրը չկրելն է, և թէ էնկիդուին միատեղ պատկերացումը Գիլգամէշին հետ աւելի դիւրաւ կը բացատրուի քան թէ Թամուզին հետ: Elie Borowski, Cylindres et Cachets Orientaux, Tome I, Mésopotamie, Suisse, 1947, էջ 97-104; G. Conteneau, Epopée de Gilgamesh, Paris, 1939, էջ 222-231, նոյնը, Manuel d'Archéologie Orientale, Tome II, 1931, էջ 611-616:

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱՐՂ. ՉՂՋԱՆԵԱՆ (Շարունակիլի՝ 5)

լուծու։ Անտարակոյս ուրախութիւնը տրամադիր կ'ընէ խնդալու։ այլ սակայն այս էէ ճշմարտ պատճառը։ բացայայտ է որ ուրախութիւնը միշտ է խնդացներ։ Լուրջ ուրախութիւններ կան։ հաւասարապէս բացայայտ է թէ կը խնդանք սառնց ուրախ ըլլալու ալ։ պատահարներ կան որոնք խնդուք կը խլեն նոյնիսկ տխրութենէն։

Ահաւասիկ ուրիշ կարծիք մը, շատ տարածուած։ Ինչ որ կը խնդացնէ ալլանդակն է, անսովորը, ինչ որ անհամաձայն է մեր մտքի ունակութիւններուն, ինչ որ կը բռնարարէ աւանդական սովորութիւնները։ Ի՞նչ կ'ընէ ան մտքին վրայ, — նախ և առաջ հասկնանք թէ այլանդակը ծիծաղաշարժ է։ Նորոյթէ ելած կամ իր գաւառը բուրոջ տարազի մը մէջ, ինչ որ կը խնդացնէ, գոյներու և ձևերու արտառոցութիւնն է։ ծագրանկար մը կը խնդացնէ անհամեմատութիւններով որոնք հակառակ են բնական ամէն օրէնքի։ — Բայց այլանդակը է խնդացներ միշտ։ բնականոն կարգի հակառակ պատահարներ կան որոնք բան մը չունին ծիծաղաշարժ։ Եթէ ես տեսնեմ ջախջախիչ բեռ մը մանուկի մը կամ ծերունիի մը ուսերուն վրայ, չեմ խնդար։ Երկարարութիւնը, որուն բուն նպատակն է բոլոր ծանօթ օրէնքներուն հակառակ արդիւնքներ առաջ բերել, է խնդացներ։ — Կարելի է այս տեսութեան կցել հետեւեալ տեսութիւնը որ շատ մօտիկ է, թէպէտ աւելի խորունկ թերևս, որուն համաձայն խնդալը կը պատճառուի այն բանով որ մեզի կը թուի իբրև ազատ, իբրև քմահաճ, իբրև բխող գործունէութենէ մը որ կը զուարճանայ։

Հակապատկերի տեսութիւնն ալ շատ համբաւուած է։ Ինչ որ կը խնդացնէ, այլանդակ ըմբռնումն է հակապատկերի մը անկախութեան և պատահարին միջև, երեւոյթին և իրականութեան միջև, զիմակին և դէմքին միջև, ձայնին և խօսքերուն միջև, ձևին և խորքին միջև։ Ձեռնալը, կ'ըսէ Հեկել, նշան մըն է որ կը ծանուցանէ թէ մենք այնչափ իմաստուն ենք որ կը հասկնանք հակապատկերը և կարծիք կը յայտնենք անոր մասին։ Դիւմոն յայտարարած է այս նոյն լուծումը աւելի ճշգրիտ ձևի մը տակ։ Ըստ իրեն, որեւէ հակապատկեր մը բաւական է, տրամարանական հակասու-

րիւն մը պէտք է. պէտք է որ երկու գաղափարներ, որոնք զիբար կը վանեն փոխադարձաբար, միասին ներկայանան մեզի. ատկից բախիւն մը, ատկից և խնդալը։ — Արդ անմիտելի է որ շատ մը հակապատկերներ ծիծաղաշարժ են. տարողանութեան (parodie) մը մէջ, կատակերգական տպաւորութիւնը առաջ կը բերուի հակադրութեամբը սկզբնական գործին ըրջութեան և խնդաթիւրուսին անակնածութեան միջև. մանկական պատմութեան մը մէջ, ինչ որ կը խնդացնէ մեզ, հակապատկերն է բառին տարողութեան և ըսողին միամտութեան միջև։ — Բայց կան շատ մը հակապատկերներ որոնք ծիծաղաշարժ բան մը չունին. երգիչի մը գուազը (couac), պարագաներու մեծ մասին մէջ, պարզապէս դժնդակ է. բայց սակայն արդիւնք մըն է հակադրութեան։ Տձև մարմնի մը տեսքը, մանաւանդ ուրիշ առողջ և բարեձև մարմններու մօտ, է ուրախացներ։ Ամէն ինչ որ անյարմար կուզայ հակադրութիւն կը կազմէ, և սակայն է խնդացներ։

Վերջապէս շատ հետաքրքրական բացատրութիւն մը առաջարկուած է Բէնի կողմէն։ Ըստ իրեն, ինչ որ խնդալ կը պատճառէ, այն է զոր ինք կը կոչէ անաւազուրիւն (dégradation)։ Ասով ըսել կ'ուզէ թէ մենք կը խնդանք երբ յարգուած անձի մը կամ առարկայի մը մէջ, յանկարծ կը նըշմարենք անաւազող բան մը, զձծութիւն մը, տկարութիւն մը, պղտիկութիւն մը. երբ պատկառելի անձնաւորութեան մը մէջ, մարդկային բնութեան տկարութիւնները կը յայտնուին, երբ մեծ բաներու պղտիկ կողմը, մեծ մարդերու նկատմամբ կը յայտնուի մեզի յաճախ։ — Թէ այս լուծումը (որ մօտաւորապէս Արիստոտէլինն է, Քերրոզականին մէջ) համաձայն է շատ մը իրողութիւններու, անկարելի է ուրանալ։ Ծատ յաճախ, ամենէն յաճախ թերևս, մենք կը խնդանք որեւէ անաւազութեան մը վրայ։ Ծիծաղաշարժ բառերը շատ յաճախ այն բառերն են որոնք մէկէն երևան կը հանեն անձի մը այլանդակութիւնը կամ թերութիւնը. կը բաւէ վերծանել Ազանը, Մարգուստը, Գարգիւծը գտնելու համար ասոր սքանչելի օրինակները. տարողանութեան մը մէջ, անաւազումը իսկութիւնն իսկ է. մենք կը խնդանք հետորի մը

սխալին վրայ վասնզի բարձրագոյն թուղ-
քին մէջ, մարդը, իր տկարութիւններով
պիտի վերերևէր խնայն: — Սակայն, այս
չէ տակաւին ճշմարիտ պատճառը. երբեմն
մենք կ'ունենանք անաւագութեան մը տե-
սարանը առանց խնդալու փափաք մը զգա-
լու: Երբ մեզի կը յայտնեն ուրիշի մը այ-
լանդակութիւնները, անոնք մեզ չեն խըն-
դացներ միշտ. ինչ որ կը խնդացնէ մեզ,
զանոնք մեզի յայննելու որո՞ մեկ կեցայն է:

Այսպէս ո՛չ ուրախութիւնը, ոչ այլան-
դակը, ոչ հակադրութիւնը, և ոչ ալ անա-
ւագութեան են խնդալու իրական պատճառը:
Փորձենք, իրողութիւններու վերլուծումով,
զտնել այս պատճառը: Ակնբերէ է որ պիտի
չգտնենք բանաձև մը որ արժէք ունենայ
բոլոր պարագաներուն համար ալ, սկսեալ
պարզ ժպտելէն, զուարթ կամ տխուր,
մինչև յուսահատին ողբերգական խնդալը:
Եթէ մենք գտնենք բանաձև մը որ կը պատ-
շաճի ճշմարտագէտ ծիծաղաշարժ առար-
կաներու մեծ մասին, մեր ճիշդ արդէն
անօգուտ եղած պիտի չըլլայ: — Ուսում-
նասիրենք շատ պարզ պարագայ մը: Մենք
բոլորս ալ խնդացած ենք բաց դուռի մը
խորտակումին վրայ. մարդ մը կը հաւաքէ
իր ուժերը, կը պրկէ իր մկանները, կը
զալարէ իր դէմքը, իր սրունքներուն վրայ
կը կորանայ հրելու համար դուռ մը, կը
տեսնենք թէ այդ դուռը բաց է, և կը
խնդանք: Ի՞նչ կ'անցնի ուրեմն մեր մէջ,
երբ աչքի առջև ունինք այս տեսարանը:
— Ակնբերէ է որ գործողութիւնը մեզի այ-
լանդակ կ'երևէր նախ և առաջ, և նոյնիսկ
անտեղի: Հերքելեան այս մղումը յաղ-
թելու համար զիմադրութեան մը, որ մենք
զիտենք թէ ոչինչ է, բացարձակագէտ ան-
սովոր է: Ահաւասիկ մեր առաջին տպաւո-
րութիւնը, ահաւասիկ երևոյթին առաջին
ժամանակը: Բայց երկրորդ մըն ալ կայ և
շատ մը հոգեբաններու յանցանքը զայն
տեսած չըլլալն է, և այդտեղ մնացած ըլ-
լալը: — Այն վայրկեանին երբ այս գործը
անտեղի կը գտնենք, արագ անդրադարձում
մը շատ պարզ գտնել կուտայ զայն մեզի.
մենք կը խորհինք թէ մեր մարդը դուռը
գոց կը կարծէ. ատոր համար է որ կը խըն-
դանք: — Այսպէս գործ մը որ մեզի այ-
լանդակ կը թուէր բնական կը թուի մեզի.
մենք կը ճանչնանք, անսովոր իրողութեան

մը մէջ, սովորական իրողութիւն մը, ան-
տեղի իրողութեան մը մէջ, հասարակ իր-
ողութիւն մը: Ահա ինչ որ կայ խնդացողին
մտքին մէջ:

Կարելի է գտնել նոյն պատճառը զրեթէ
բոլոր պարագաներու մէջ: Ի՞նչ կ'ընեն,
զորօրինակ, փոփոխութեանը: Կարգադրու-
թիւն կ'ընեն բացարձակագէտ անսովոր կա-
ցութիւն մը յոռաջ բերելու համար. զոր
օրինակ, պատահումը, միանոյն վայրին մէջ,
շատ մը անձերու սրունք վանել կը թուի
զիրար, բայց միևնոյն ատեն հեղինակները
այնպէս մը կը կարգադրեն որ այս այլան-
դակ կացութիւնը բնական երևի: Անոնք
օկը պատրաստեն՝ մեր միտքը մինչև որ
ան պատրաստ ըլլայ ընդունելու այս ար-
տաւոցութիւնը, մինչև որ զայն գտնէ բո-
լորովին պարզ. երբ մենք պատրաստ ենք,
զայն կը դնէ համարձակօրէն մեր աչքերուն
առջև: Ի՞նչ կ'ուզեն անոնք ուրեմն: Անոնք
կ'ուզեն որ իւրաքանչիւր տեսարան մէկ
կողմէն անտեղի ըլլայ, և միւս կողմէն՝
անխուսափելի. որ իւրաքանչիւր պատաս-
խան մեզի թուի միանգամայն բացարձա-
կագէտ յիմար և բացարձակագէտ իրուացի.
անոնք կը յաղթեն երբ մենք միանգամայն
կը զարմանանք բառին այլանդակութեան
և ակնբերէ անհրաժեշտութեան վրայ: Այլ-
ընդայլին մեքեանականութիւնն ալ նոյնն է.
մենք, հանդիսատեսներս, զիտենք ճշմար-
տութիւնը. դերասանը, ինքը, չի զիտեր:
Մենք զիտենք թէ սանկ եղելութիւն մը
անցած է, դերասանը կ'անգիտանայ զայն.
մենք զիտենք թէ ան կը գտնուի այսինչ
անձին հետ. ինքը չի կասկածիր այդ մա-
սին. մենք զիտենք թէ իր աղջկան մասին
կը խօսին, ան կը կարծէ թէ իր արկղիկին
մասին կը խօսին իրեն: Եւ արդ այնպիսի
բաներ կ'ըսէ ան որոնք կատարելագէտ ան-
տեղի են, տրուած ըլլալով եղելութիւնը,
անձը, և այլն, բայց կատարելագէտ մտացի
են, տրուած ըլլալով ինչ որ կ'անգիտանայ
ան: Անտեղի է, զիտնալով ինչ որ մենք
զիտենք. անհրաժեշտ է, մտածելով ինչ որ
ան կը մտածէ: — Ուրիշ եղանակ մը, շատ
ազգու խնդուք պոսթկացնելու համար հե-
տեւեալն է. մեզի կը ցուցնեն դերասան մը
որ չի զիտեր իր դերը, որ գէշ կը լսէ յու-
շարտին ըսածը և որ կ'արտասանէ արտա-
ւոցութիւններ: Յիշենք կրտսեր — Յովհան-

Նէտի (Petit-Jean) դատաւարութիւնը: Հոս ևս կը նշմարենք երկու ժամանակներու նոյն երևոյթը. առաջին ժամանակ. դերասանին արտասանած խօսքը անտեղի կը թուի մեզի, կը մտածենք թէ խենթեցեր է. մինչև հոս ոչ մէկ բան ծաղրելի: Երկրորդ ժամանակ. արագ անդրադարձում մը ամէն ինչ կը հասկցնէ մեզի. դերասանը գէշ լսած է յուշարարը, ոչինչ աւելի պարզ և աւելի հասարակ: Ասոր համար է որ կը խնդանք:

Արդ մեզի կը թուի թէ ինչպիսի պատճառը յանկարծակի նշմարելու արարքին մէջ է, այլանդակին տակ սովորականը, անտեղիին տակ բնականօրէն: Ինչ որ կը խնդացնէ, այն բանն է: Եր միանգամայն է, մէկ կողմէն, այլանդակ, անտեղի, եւ միւս կողմէն բնականօրէն մինչև ռամկականօրէն: Կրնայինք ստուգել այս ենթադրութիւնը, ուսումնասիրելով կարգ մը ռուսական ռեժիսորներու (prérogatif) պարագաներ: — Կը պատահի յաճախ գանդադիտ միտքերու, մեր ամենուն կը պատահի երբեմն ուշացած խնդալ, հաճելի բռնէն քիչ մը յետոյ խնդալ: Այնչափ ատեն որ մենք չխնդացինք, մենք տեսած չէինք կրկին խօրքը, կրկին իմաստը. ատիկա մեզի երևցած էր առ առաւելն արտաոտց, անակնկալ. մենք չէինք հասկցած: Արդ ո՞ր վայրկեանին կը խնդանք. երբ կը նշմարենք բառին երկրորդ երեսը, երբ կը տեսնենք որ այս արտաոտց բառը շատ պարզ բառ մըն էր, որ ճիշդ կ'իյնար, որ անխօսափելի էր:

Ահաւասիկ նման փորձառութիւն մը. թատրոն կը հասնինք վտարվիլի երկրորդ արարուածին միայն: Աչքի առջև պիտի ունենանք ծաղրալից կացութիւն մը: Ամէն մարդ պիտի խնդայ մեր շուրջը. մե՞նք, մենք պիտի չխնդանք, եթէ համակրութեամբ չըլլայ այդ: Անոր համար որ մենք պիտի տեսնենք միայն մէկ կողմը կացութեան և մէկ կողմը իւրաքանչիւր բռնին. այլանդակ կողմը. միւսը խոյս պիտի տայ մեզմէ, վասնզի պատրաստութիւնները կը պակսին մեզի: — Ատկից խնդալու պատճառը գոյութիւն չունի այլևս մեզի համար. տեսարանները մեզի համար չեն ինչպէս մեր մերձաւորներուն համար, միանգամայն անտեղի և բնական:

Չանագան հանգամանքներ կան որոնք կ'աւելցնեն խնդալը, կը նպաստեն անոր:

Իւրաքանչիւր ոք նկատած է ատիկա, նոյն ստարկան մեզ կը խնդացնէ առաւել կամ նուազ օրուան համաձայն. երէկ կը խնդայինք ոչինչ բաներու համար, այսօր գո՞ւար է զուարթացնել: Նախ և առաջ մարմնաւոր հանգստութիւնը արամաղիր կ'ընէ խնդալու. գործընկեր, լաւ ճաշ մը, բաց օդի ֆիզիքական զրգուցումներ մը, քալելը, խաղը, ակներև աղղիցութիւն մը ունին: Ծառ մարդիկ ազդուած են ատիկ և կ'եզրակացնեն թէ խնդալու պատճառը զուարթութեան է, թէ ժամանակ կը կորուցնենք հոգիին մէջ փնտռելով դայն: Ես կը կարծեմ թէ անոնք իրենք զիրենք կը խորեն. ֆիզիքական վիճակը կը դուրսացնէ կամ կ'արգիլէ պատճառին խաղը, ան չէ պատճառը: — Ստուգելու ինչո՞ւ համար մարմնաւոր հանգստութիւնը մեզ կը արամաղրէ խնդալու: Անոր համար որ ան աւելի ազատ և աւելի շոյտ կը դարձնէ հոգին: Երբ ոչ մէկ դժպիսի զգայութիւն չի բարձրանար գործարանաւորութեան խորութիւններէն, երբ մեր բոլոր անխնայը լաւ կը խաղան, երբ ոչ մէկ բան կը ճանչէ հոն, մեր հոգին ամենայն հեշտութեամբ կը շարժի: Մենք աւելի արագ կը տեսնենք ինչ որ կայ անսովոր առարկաներուն մէջ, աւելի արագ նաև ինչ որ կը զանուի ընտանի հոն: Եթէ կը խնդանք տակաւին, անոր համար է որ հաճելի բաներու երկու երեսներն ալ մեզի կ'երևին աւելի զիրութեամբ: — Դարձեալ, յաջողութիւնը, յաղթութիւնը, աւելի խնդալու կը արամաղրեն մեզ: Իրողութիւնը այնքան ուշադրաւ է որ կարգ մը փիլիսոփաներ հոն փնտռած են նոյնիսկ խնդալու պատճառը: Հոպս, ի միջի այլոց: Սակայն յաջողութեան ուրախութիւնը չէ պատճառը. ան կը նպաստէ պատճառին գործելութեան: Ընտանիսն այն է որ յաջողութիւնը կը խթանէ մեր հոգին, անոր կուտայ թեթեւ զինովութիւն մը. այն ատեն աւելի ևս զրգուցած մենք կը տեսնենք աւելի արագ, և աւելի լաւ կը ճանչնանք: — Ընդմիջման մը խոյս տալու զգացումը յառաջ կը բերէ նման զինովութեան տեսակ մը:

Հակադարձօրէն, ծանրաշարժ, թանձր, մութ միտքերը ոչինչ կրնան: Խնդալը երբեմն մտքի անբաւականութիւն կը նշանակէ, խնդալու անատակութիւնն է որ կը նշա-

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍԸ

Նսակէ ճշմարիտ չքաւորութիւն: — Ֆիզիքական նեղութիւն մը կը ջլատէ խնդալը. հոգին այնքան ազատ չէ այլևս անտեղիէն ստեղծու համար ընտանիին բաւական դիւրութեամբ: — Վնաս մը, խտրականք մը, կը վանեն զուարթութիւնը. մեր սխալ ընթացքին անդրադառնալու զրազած, մեր տկարութեան խորհուրդին մէջ մտատուգուած, չունինք այլևս ըստ բաւականին պայծառ և սուր տեսողութիւն մը: — Նայնպէս մտաւուտ վտանգի մը անձկութիւնը կը ցամքեցնէ խնդութեան ազրիւրները:

Ի՞նչ է ուրեմն խնդալուն հոգեբանական բնութիւնը: Մեր հոգին զործունէութիւն մըն է որուն պաշտօնը եզական է. նոր աւարկաներ մտցնել ծանօթ ստորոգութիւններու մէջ: Մարդկային իմացականութիւնը բնաւ ուրիշ բան մը չ'ընենք: — Երբ առարկայ մը տեղ չի գտներ որևէ ստորոգութեան մը մէջ, ան ամբողջովին խոյս կուտայ մեր միտքէն. զորօրինակ, մեր չդիտցած մէկ լեզուին բառերը. անիմանալի է ատիկա: — Երբ առարկայ մը միանգամայն տեղ գտնէ երկու ստորոգութիւններու մէջ, որոնք զիրար կը տարամերժեն, կը բախէ մեր միտքը. զորօրինակ, եռանկիւն մը որ չորս կողմեր ունենայ. ատիկա անտեղի է: — Երբ առարկայ մը համարձակօրէն կը մտնէ ստորոգութեան մը մէջ, մենք կը զգանք խաղաղ գոհացումը մտածութեան ճանաչումին. ատիկա բանաւոր է: — Երբ առարկայ մը մէկ կողմէն անտեղի է, և միւս կողմէն շատ նշանաւոր տեղ մը կը գտնէ ընտանի ստորոգութեան մը մէջ, միտքը կարծես սանդական ցնցում մը կը զգայ. այս է խնդալը:

C. M.

Թրգմ. Ն. Ե.

Բարեկամական կապերը, թէև տարբեր ընտանեկան կապերէ, նոյնքան անհրաժեշտ են ժողովուրդի մը կեանքին: Բարեկամութեան մէջ իմացականութիւնն ու զգացումը կը տիրապետեն բնագոյին: Ինչո՞ւ վերջինը անբաւարար կը նկատուի: Միթէ ընտանիքը իր անդամներուն չի՞ տար կեանքի ճամբու յարմար ընկերներ:

Այս հարցման պատասխանը այն է թէ շատեր կ'ապրին անտեսելով ամուսնութիւնը: Ոմանք պարզապէս նկատի չեն առնել զայն և ուրիշներ դիտակցարար կը խուսափին անկէ: Նկատի առնելով որ աշխարհի մէջ կիներու թիւը կը գերազանցէ այրերու թիւը, միակնութիւն քաջալերող քաղաքակրթութիւն մը բնականաբար պիտի չիօրջատէ ամենուն ամուսին մը ընտրելու առիթը: Տակաւին կան, որոնց ներքին կառուցը չ'արտօսներ իրենց ամուսնանալ... ամուսնանալու սիրոյն. վաքնզի անոնք նախապատուութիւն կուտան որոշ զաղափարներու ու ճաշակներու որոնք տակաւ տակաւ ծաղկած են իրենց մէջ: Ուրիշներ զանազան պատճառներով, հետո կը մեան ամուսնութենէ: Խօստուսով մը ամբողջ կեանք մը կապել, քաջութիւն կը պահանջէ: Կուրբդի մը նման սուղուելու է: Այս քաջութիւնը ամենուն չէ տրուած:

Յաճախ չենք կրնար մեր սրտերը բանալ մեր ընտանիքի անդամներուն, կամ անոնց՝ որոնց կը սիրենք, որովհետեւ, ընտանեկան կապերը արեան կապեր են, և զուրգուրանքը դիւրութեամբ կը տրուի: Այսպէս ամենուն մտքերուն մէջ — ըլլան անոնք զաւակ, հայր, մայր, ամուսին, սիրող — չխօսուած ցաւեր կան:

Այս պահուած բաները կը թունաւորեն միտքը, ինչպէս վէրքի մը մէջ պարփակուած օտար մարմիններ հիւսկէնները կը թունաւորեն: Բերթուածի մը երկու սողերը յօրինելու մարմաջով մը չէ՞ որ թէքէեան գրած է,